

ÚVOD

Dejiny a súčasný vývoj ekonómie sú, podobne ako história a prítomnosť iných vied, posiate množstvom rôznych teoretických prúdov a škôl. Jednotlivé ekonomické smery sa v mnohých otázkach zhodujú, ale zároveň si v mnohých protirečia. Jedna skupina prúdov verí viac v silu neviditeľnej ruky trhu, druhá sa radšej spolieha na viditeľnú ruku štátu.

Na nasledujúcich stranách sa pokúsime priblížiť školu, ktorá dnes stojí trochu mimo hlavného prúdu ekonomickej vedy, a to z dvoch dôvodov. Prvým je jej špecifická metodológia vedeckého skúmania. Druhým je – voči ostatným školám – výrazne skeptický pohľad na pozitíva štátnych zásahov do ekonomiky. Tak veľmi skeptický, že ak možno niektorý ekonomický smer označiť za „ekonómiu slobody“, potom jednoznačne práve rakúsku školu. Hlavným cieľom tejto knihy je prostredníctvom analýzy prístupu rakúskej ekonomickej školy k zásadným problémom ekonomickej teórie a z toho vyplývajúcich odporúčaní pre hospodársko-politickú prax priblížiť čitateľovi ekonomický liberalizmus v jeho aktuálnej podobe.

Prvá kapitola sa venuje náčrtu historického vývoja rakúskej ekonomickej školy. Objasňujeme v nej základné teoretické a praktické koncepty rakúskej ekonomickej školy (teória subjektívnej hodnoty, koncept spravodlivej trhovej ceny, úloha podnikateľa na trhu, časové preferencie, otázka zdanenia, inflácie, centrálného plánovania atď.), ako aj ich časovo-historický vývoj v dielach prorakúskych autorov od raného stredoveku až po koniec 19. storočia. Ďalej sa v nej venujeme analýze samotnej rakúskej ekonomickej školy, jej zrodu, vývoju a základným črtám jej paradigmy.

V *druhej kapitole* analyzujeme špecifickú metodológiu rakúskej školy v porovnaní s metodológiou využívanou súčasným hlavným prúdom ekonomickej vedy. Kým tento prístup stavia svoju vedeckú výskumnú procedúru na nástrojoch pozitivizmu, empirizmu, matematiky, štatistiky, predstavitelia rakúskej školy pri svojich vedeckých bádaniach vychádzajú zo základných nevyvrátiteľných axiém, zákonov verbálnej logiky a dedukcie. Štandardná neoklasická teória vníma štát ako nástroj, ktorý vznikol spontánne alebo zámerne s cieľom uspokojovať potreby jednotlivcov, ktoré nedokáže uspokojiť trh (spoločnosť), respektíve odstraňovať jeho nedostatky.¹ Podľa tejto myšlienky trh reaguje na dopyt po

určitých súkromných statkoch (napríklad topánky) ponukou týchto súkromných statkov (topánok) v požadovanej kvalite, kvantite i cene. Vláda má zasa uspokojovať dopyt po tzv. verejných službách a tovaroch (napríklad po zdravotnom či dôchodkovom poistení, cestách, štátnych divadlách, poštových službách, elektrickej energii atď.) ponukou týchto služieb a tovarov. Podľa tohto prístupu, ak ich vraj nevyprodukuje štát, tak potom už nikto, alebo niekto v nedostatočnom množstve – a spoločnosť bude o tieto služby a tovary ochudobnená. Inak povedané, nedosiahne paretooptimálny stav. Táto koncepcia je však z pohľadu rakúskej ekonomickej školy chybná. Na túto problematiku je zameraná *tretia kapitola*.

Teória dokonalej verzus nedokonalej konkurencie tvorí súčasť každej bežnej učebnice ekonómie akéhokoľvek stupňa obtiažnosti. Zároveň pojem monopolu (ako jednej z foriem nedokonalej konkurencie) patrí nielen k najznámejším ekonomickým termínom v radoch širokej verejnosti, ale aktuálne predstavuje aj jeden z najdiskutovanejších teoretických problémov medzi odborníkmi. Vo *štvrtej kapitole* sme sa zamerali na odlišný spôsob prístupu rakúskej školy k tematike dokonalej a nedokonalej konkurencie. Na rozdiel od prevládajúceho neoklasického ponímania totiž rakúski ekonómovia chápu (dokonalú) konkurenciu nie ako (ideálny) statický stav, ale ako dynamický proces neustáleho súperenia trhových subjektov. Podľa nich problém nenastáva vtedy, keď dôjde k zníženiu počtu konkurentov prostredníctvom prirodzeného trhového poriadku, ale keď ho spôsobí obmedzenie vstupu na trh zo strany štátu.

V súčasnosti si len ťažko niekto dokáže predstaviť fungovanie centrálne plánovaného alebo tzv. slobodného trhového hospodárstva bez existencie centrálnej banky a fiat peňazí.

Predstavuje však tento systém, doplnený na jednej strane extrémne regulovanými a na druhej strane značne privilegovanými komerčnými bankami, tú správnu, resp. najlepšiu alternatívu? Plní vôbec svoje základné úlohy (definované práve jeho zástancami), ako sú stabilita kúpnej sily peňažnej jednotky vnútri krajiny aj navonok, stabilita celkového bankového sektora a zabezpečenie rovnovážneho udržateľného hospodárskeho rastu?² Podľa predstaviteľov

¹Pozri napr. Samuelson, P. A. – Nordhaus, W. D.: *Ekonomía*. Bratislava : ELITA, 2000 a Musgrave, R. A. – Musgraveová, P. B.: *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha : Academia, 1994.

²Pozri napr. Friedman, M.: *Za vším hledej peníze*. Praha : Grada, 1997 a Revenda, Z.: *Centrální bankovníctví*. Praha : Grada, 1999.

rakúskej školy (Ludwig von Mises³ a Friedrich A. Hayek⁴) vedie toto inštitucionálne menové usporiadanie k inflačnej menovej politike, ktorá tlačí trhovú úrokovú mieru pod jej prirodzenú úroveň, čo spôsobuje nadmerné investovanie do kapitálových statkov na úkor spotrebných, a tiež misalokáciu zdrojov v ekonomike, čo následne vyúsťuje do hospodárskej recesie. Práve vzťahom medzi centrálnou bankou, infláciou a hospodárskymi cyklami je venovaná *piata kapitola* tejto práce.

Z knihy Štefunko, Martin: *Ekonomia slobody*, Kalligram, 2005

www.iness.sk

³ Mises, L. von: *The Theory of Money and Credit*. Indianapolis : Liberty Fund, 1981.

⁴ Hayek, F. A.: *Monetary Theory and the Trade Cycle*. Londýn : Cambridge Press, 1933 a *Prices and Production*. New York : Augustus M. Kelley, 1967.